

SPOLEČNÁ SETKÁNÍ S HUDBOU A ZPĚVEM II KÁNON A VARIACE

ÚVODEM

Lze předpokládat, že se nový školní rok ponese nejen ve znamení předsednictví České republiky v Radě EU (nabízejí se různé projekty realizované v rámci Dne jazyků, jistě také kulturní celoškolní akce), ale i ve znamení další integrace cizinců / ukrajinských žáků do běžných tříd. Pro mnohé školy, které mají již dřívější zkušenosti s výukou a s integrací žáků s OMJ, tato skutečnost nebude nová, nicméně přesto lze očekávat jistý nárůst počtu těchto žáků v běžných třídách. Jak již bylo uvedeno v úvodním metodickém článku pro hudební výchovu – hudba je univerzálním jazykem, proto i činnosti, které se v hudební výchově provozují, nemusí narážet na jazykovou bariéru žáků s OMJ (snad kromě zpěvu českých textů či výkladu učitele), jako je tomu v jiných oborech. Integrace těchto žáků v rámci hudební výchovy proto v podstatě nepředstavuje žádnou závažnější překážku, pokud s tím učitelé budou včas počítat a pokud využijí právě ty činnosti, které nejsou vázané na znalost českého jazyka, a přesto umožňují rozvíjení klíčových kompetencí, jako například kompetence ke spolupráci, kompetence sociální a personální.

Anotace:

V nabízené lekci se pracuje se známou písní Tři slípky, kterou žáci pravděpodobně znají především z anglické mutace, kdy se učí v anglickém jazyce (tedy povinném 1. cizím jazyce) anglickou abecedu ([↗ https://www.youtube.com/watch?v=eZmsrB59mj8](https://www.youtube.com/watch?v=eZmsrB59mj8)). Osvojení písně tedy nebude činit žákům problém. Zároveň se s písní pracuje jako s kánonem, je obohacena o instrumentální a pohybový doprovod. V neposlední řadě mají žáci možnost porovnat melodickou shodu či rozdílnost s českou písní Jistí páni z Třeboně.

V poslechových činnostech identifikují žáci píseň v Mozartových variacích a jako bonus je žákům v dalších činnostech nabízena instrumentální hra – doprovod Mozartovy Malé noční hudby.

Klíčová slova:

Kánon, pohybový doprovod, instrumentální činnosti, W. A. Mozart, variace.

Cílová skupina:

Žáci 1. stupně, případně i žáci 2. stupně (prohloubení znalostí z hudebních forem – variace)

TŘI SLÍPKY

Historický kontext vzniku písně (lze využít jako motivační úvod)

Následující písničku bychom mohli zařadit k mezinárodním, a to i tehdy, že se s největší pravděpodobností jedná o francouzskou lidovou píseň z 19. století. Písnička je vlastní například anglosaskému obyvatelstvu, kde je pojímána jako ukolébavka (viz náměty na další činnost). Jak již bylo zmíněno v anotaci, píseň je žákům známá i jako podpurná píseň při učení se anglické abecedě (viz video <https://www.youtube.com/watch?v=ezsmsrB59mj8>).

Nácvik zpěvu s instrumentálním doprovodem

Píseň budeme nejspíše nacvičovat imitací – společně zpěvem melodie na neutrální slabiky (např. mu, no, zo, které nám umožňují navodit správný hlavový tón). Jak je patrné z notového zápisu, písničku lze zazpívat v kánonu. Při nácvičku vycházíme nejprve z rytmu (rytmický kánon – lze využít rytmické slabiky, neutrální slabiky, využít rytmické Orffovy nástroje – nejlépe ozvučná dřívka – claves), poté přicházíme s českým textem. Žákům-cizincům lze vysvětlit a naučit je některá česká slova, slova si mohou též vyhledat a přeložit do svého rodného jazyka pomocí online překladače a zapsat do svého jazykového portfolia.

Vesele Lidová píseň z Francie

1 *C* 2 *F* *C* *G*⁷ *C* *G*⁷ *C*

mf
Když tři slíp-ky ze vsi jdou, prv-ní má dvě za se-bou.

C *G* *C* *G* *C* *G* *C* *G*

Dru-há těs-ně za ní ta-pe, tře-tí vždyc-ky vza-du šla-pe.

C *F* *C* *G*⁷ *C* *G*⁷ *C*

Když tři slíp-ky ze vsi jdou, prv-ní má dvě za se-bou.

Slovička k možnému osvojení
(uvádíme ruské ekvivalenty, žáci z Ukrajiny rozumí):

číslovky: tři – **три** [tri], první – **первая** [pjervaja],
druhá – **вторая** [vtaraja], třetí – **третья** [tret'ja]

slípky – **кúрочки** [kúročky]

jdou ze vsi – **идут из деревни** [idut iz děrjevni]

za sebou – **позадí** [pazadí]

INSTRUMENTÁLNÍ DOPROVOD PÍSNĚ:

Ke hře vybereme zvonkohru. Místo uvedeného nejspodnějšího tónu h můžeme hrát tón g.

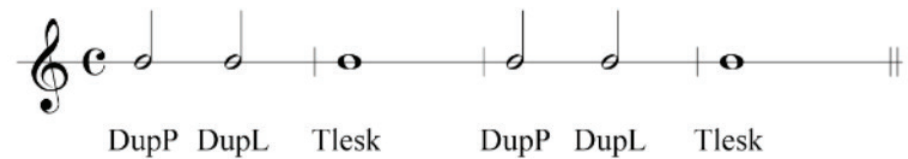
POHYBOVÝ DOPROVOD PÍSNĚ:

Uvedený ostinátní doprovod opakujeme 6×.

Poznámka:

Dup P = dup pravá noha

Dup L = dup levá noha

Vzhledem ke snadné vzestupné a sestupné melodii písně ji můžeme celkem lehce zahrát na melodické nástroje Orffova instrumentáře. Lze použít zvonky, zvonkohry či populární boomwhackers.

NÁCVIK MELODIE PÍSNĚ POMOCÍ VIDEOZÁZNAMŮ:

Následná videa slouží k motivaci žáků. Podle probírané látky můžeme zvolit rozličnou obtížnost – viz popis videí.

- Hra na zvonkohru + harmonický doprovod
➔ <https://www.youtube.com/watch?v=oZMqg-2JQJQ>
- Hra na boomwhackers
➔ <https://www.youtube.com/watch?v=LlIzCgMYX70>
- Hra na boomwhackers s využitím notové osnovy
➔ <https://www.youtube.com/watch?v=qUouwdIDbzE>
- Hra podle notového zápisu, využití solmizačních slabik, akordických značek + harmonický doprovod
➔ <https://www.youtube.com/watch?v=dVxHBizPJfM>

Pokud bychom se chtěli zaměřit na hudební představivost, paměť a intonaci, zvolíme po vokálním zvládnutí písně hru na nástroje bez pomocného videa.

POROVNÁNÍ PÍSNÍ

Písnička „Když tři slípky“, respektive její hlavní hudební motiv má svůj český ekvivalent v písni „Jistý páni z Třeboně“. Můžeme hovořit o tzv. krajové variantě. Lidové písně se předávaly ústní formou, není proto zvláštností, že se někdy obměnil její nápěv, jindy se text a písnička dostaly za hranice států.

Píseň dobře poslouží k zapojení žáků-cizinců ke zpěvu v českém jazyce. Cizinci se zapojí zpěvem ozvěny jednotlivých slov či sousloví – např. „divili se velice /velice/“. Žákům lze zadat úkol nalézt shodné znaky s písni Tři slípky. Například při čtení notového zápisu (nemusí znát jména not, přesto mohou pomocí základní orientace rozpoznat shodné noty (grafické znaky), opakování, sluchem rozpoznat, co je navíc a co naopak schází…

Ne vždy je význam textu (obsah) lidových písní přesně vysvětlitelný. Překlad v tomto případě neuvádíme, žáky neučíme, pracujeme především s melodií, případně grafickým záznamem (porovnání zápisu).

Použitelné fráze a hudební pojmy – základní slovní zásoba je uvedena v ruském překladu (ukrajinští žáci rozumí). Pro žáky, jejichž rodným jazykem není ukrajinština (respektive nepatří k ruskojazyčné komunitě), je možné využít pomoci spolužáka ze stejného jazykového prostředí, který již ovládá češtinu na vyšší úrovni, případně požádat asistenta pedagoga či učitele češtiny jako druhého jazyka, aby žáka potřebnou slovní zásobu předučil.

(najděte) co je stejné – (найдіть) сходство [najdítě schódstvo]

- poslouchajte – **слухайте** [slúšajtě]
- rozdíl/odlišnost – **разлічце** [razlíčije]
- osminová nota – **восьма́я но́та** [vasmája nóta]
- čtvrt'ová nota – **четверта́я но́та** [četvjertnája nóta]
- půlová nota – **полові́нная но́та** [palavínnaja nóta]
- takt – **разме́р** [razmjér]
- doba – **до́ля** [dólja]
- čtyřdobý takt – **четырёхдо́льный разме́р** [četyrjochdól'nyj razmjér]
- dvoudobý – **двухдо́льный разме́р** [dvuchdól'nyj razmjér]
- půl – **полові́на** [palavína]

Lidová píseň z Čech

Ji - stí pá - ni z Tře - bo - ně, z Tře - bo - ně, se - dla - li so - bě ko - ně,

ji - stí Pá - ní z Tře - bo - ně, z Tře - bo - ně, se - dla - li so - bě ko - ně.

2. Půjdem navštívit z ticha, vit z ticha,
v Hradci pana Jindřicha.
3. Tu povídá ten jeden, ten jeden,
s prázdným tam nepojedem.
4. A ten druhý povídá, povídá,
vezmem mu tam sud piva.
5. Když přijeli ku Hlíně¹, ku Hlíně,
tu se jeden ohlídne.
6. Divili se velice, velice,
že je mokrá silnice.
7. Nechtěli dát ku víře, ku víře,
čmouchali k prázdné dřě.

Hudební poslech

W. A. Mozart – Variace pro klavír C dur

Hudební skladatel období klasicismu W. A. Mozart zvolil melodii písničky „Když tři slípky“ ke kompozici klavírní skladby, tzv. variaci. Variace je napodobení původního hudebního tématu, v našem případě melodie písničky Když tři slípky. U variací se hudební téma postupně stále více vzdaluje od své původní myšlenky, a to natolik, že v poslední variaci již nemusíme téma vůbec rozpoznat. Jednoduchou reakcí žáků (včetně žáků-cizinců) si lze ověřit, zda žáci melodii v hrané skladbě identifikují (zvednutí ruky).

Lze si pomoci následujícími slovíčky (opět uvádíme ruské ekvivalenty, nicméně žáci s OMJ, kteří nepřicházejí z ruskojazyčného prostředí, mohou vyhledávat slovíčka pomocí překladače, za pomoci spolužáka znalého českého jazyka, případně asistenta či učitele druhého cizího jazyka, a opět si je zaznamenat do svého jazykového portfolia)

- hudební variace – variační forma – **вариационная форма / вариации** [variacionnaja fóрма / variáciji]
- klavír – **фортепиано** [fortepijáno]
- zkuste uvědomit si / poznat podobnost – **попробуйте распознать сходство** [papróbujtě raspaznáť schódstvo]

Náměty na další činnosti

1. NÁMĚT K TVOŘIVOSTI:

Navraťte se k písni Tři slípky a pokuste se obdobně jako Mozart vytvořit rytmickou variaci prvních čtyř taktů písně. Změňte délku jednotlivých hodnot not, zůstaňte však ve 2/4 taktu a zachovejte melodii písně, tj. výšku tónů. Svou variaci nejprve zapište a pak ji na zvonkohře zahrajte.

2. PRÁCE S HUDEBNÍ FORMOU PÍSNĚ:

Po zvládnutí písně se lze zaměřit na její hudební formu. Úkolem žáků je zhlédnout notový záznam (viz níže) a odpovědět na následující otázku:

Jakou část notového záznamu doplníte do poslední notové osnovy – a, nebo b?

Žáky seznámíme s tzv. malou písňovou formou s návratem a b a. Obdobnou hudební formu mají písně Pod naším okýnkem, Já mám koně, Holka modrooká.

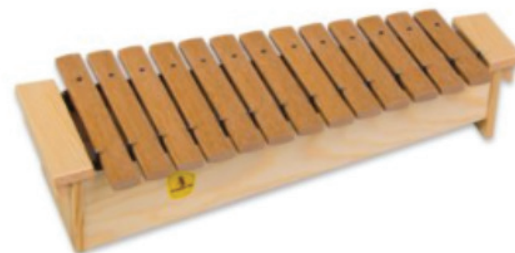
3. HUDEBNÍ HRA S MOZARTEM:

➔ <https://www.youtube.com/watch?v=ETSdeb-YK4s>

Mozartova Malá noční hudba je jednou z jeho nejznámějších skladeb. Předkládané video vybízí žáky k instrumentálnímu doprovodu, přičemž si zde žáci nejen procvičují vnímání rytmu, zapojení nástrojů Orffova instrumentáře, ale pracují také s dynamikou (je potřebné vnímat proud hudby a také vizuální stránku – tam, kde se hudební nástroje „zmenší“, tam přichází subito piano – náhlé ztišení). Žákům vysvětlíme použité hudební nástroje (žáci jistě z grafických symbolů poznají, o jaké nástroje se jedná, nicméně pro žáky-cizince uvádíme názvy a zobrazení v reálné podobě).

Claves / ozvučná dřívka, hůlky
палочки/клавеса
 [páločki/klavěsá]

Ruční bubínek
барабанчик
 [barabančik]

Triangl
треугольник
 [trěugól'nik]

Tamburína
тамбурин
 [tamburín]

Obrázky jsou převzaty z [➔ https://www.tamburina.cz/](https://www.tamburina.cz/)

4. ANGLICKÝ TEXT UKOLÉBAVKY S VOLNÝM ČESKÝM PŘEKLADEM:

Twinkle Twinkle Little Star

Třpytivá, třpytivá hvězdičko

Twinkle, twinkle, little star,
How I wonder what you are!
Up above the world so high,
Like a diamond in the sky!

Twinkle, twinkle, little star,
How I wonder what you are!

When the blazing sun is gone,
When he nothing shines upon,
Then you show your little light,
Twinkle, twinkle, all the night.

When the blazing sun is gone,
When he nothing shines upon.

Then the traveller in the dark,
Thanks you for your tiny spark,
He could not see which way to go,
If you did not twinkle so.

*Třpytivá, třpytivá hvězdičko,
jak já se divím, co jsi zač!
Tak vysoko nad světem
jako diamant na nebi!*

*Třpytivá, třpytivá hvězdičko,
jak já se divím, co jsi zač!*

*Když planoucí slunce je pryč,
když víc nad námi nezáří.
Pak ukážeš své světýlko.
Třpytivé, třpytivé celou noc.*

*Když planoucí slunce je pryč,
když víc nad námi nezáří.*

*Pak poutník v temnotě
děkuje ti za tvou drobnou jiskru.
Nemohl by vidět, kterou cestou se dát,
kdyby ses tak netřpytila.*

Then the traveller in the dark,
Thanks you for your tiny spark.

In the dark blue sky you keep,
And often through my curtains peep,
For you never shut your eye,
Till the sun is in the sky.

In the dar blue sky you keep,
And often through my curtains peep.

As your bright and tiny spark,
Lights the traveller in the dark,
Twinkle, twinkle, little star,
How I wonder what you are!

As your bright and tiny spark,
Lights the traveller in the dark.

*Pak poutník v temnotě
děkuje ti za tvou drobnou jiskru.*

*Držíš se na temně modrém nebi
a často nakukuješ přes mé záclony.
Pro tebe se tvé oko nikdy nezavírá,
dokud není slunce na nebi.*

*Držíš se na temně modrém nebi
a často nakukuješ přes mé záclony.*

*Zatímco tvá jasná a droboučká jiskra
svítí poutníkovi v temnotě,
třpytivá, třpytivá hvězdičko,
jak já se divím, co jsi zač!*

*Zatímco tvá jasná a droboučká jiskra
svítí poutníkovi v temnotě,*

POUŽITÉ ZDROJE

Lišková, M., Hurník, L. Učebnice Hudební výchovy pro 4. ročník základní školy. Praha: SPN, 2018.

Internetové zdroje:

W. A. Mozart – Musication – [↗ https://www.youtube.com/watch?v=ETSdeb-YK4s](https://www.youtube.com/watch?v=ETSdeb-YK4s)

Obrazový materiál – [↗ https://www.tamburina.cz/](https://www.tamburina.cz/)

Hra na zvonkohru + harmonický doprovod – [↗ https://www.youtube.com/watch?v=oZMqg-2JQJQ](https://www.youtube.com/watch?v=oZMqg-2JQJQ)

Hra na boomwhackers – [↗ https://www.youtube.com/watch?v=LlIzCgMYX70](https://www.youtube.com/watch?v=LlIzCgMYX70)

Hra na boomwhackers s využitím notové osnovy – [↗ https://www.youtube.com/watch?v=qUouwdIDbzE](https://www.youtube.com/watch?v=qUouwdIDbzE)

Hra podle notového zápisu, využití solmizačních slabik, akordických značek + harmonický doprovod – [↗ https://www.youtube.com/watch?v=dVxHBIZPJfM](https://www.youtube.com/watch?v=dVxHBIZPJfM)

Společná setkání s hudbou a zpěvem II

Kánon a variace

Autoři:

Alexandros Charalambidis – Marie Lišková

Vyrobil Národní pedagogický institut České republiky

2022

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky

